

<i>Předmět:</i>	<i>Ročník:</i>	<i>Vytvořil:</i>	<i>Datum:</i>
MATEMATIKA	DRUHÝ	Mgr. Tomáš MAŇÁK	25. červenec 2012
<i>Název zpracovaného celku:</i>			
EXPONENCIÁLNÍ A LOGARIMICKÁ FUNKCE			

EXPONENCIÁLNÍ FUNKCE

Exponenciální funkce o základu a je každá funkce daná předpisem:

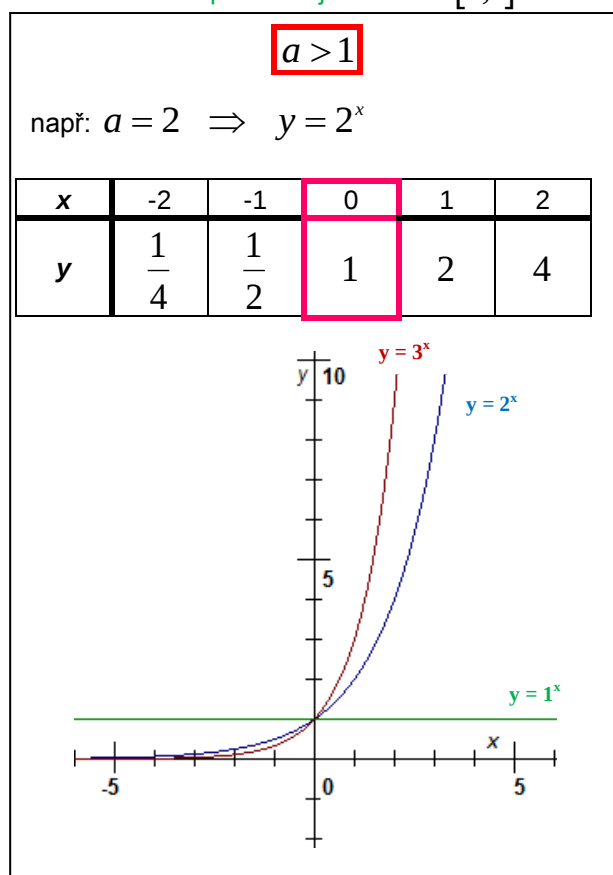
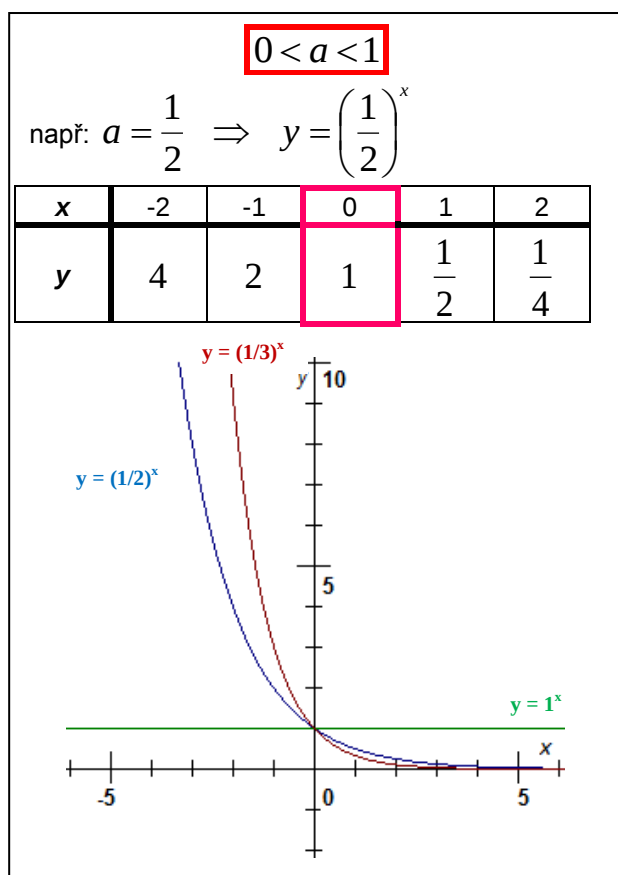
$$f: y = a^x; a > 0 \wedge a \neq 1$$

a ...základ exponenciální funkce

$$x \in \mathbb{R} \Rightarrow D(f) = \mathbb{R}$$

$$y \in \mathbb{R}^+ \Rightarrow H(f) = \mathbb{R}^+ = (0; \infty)$$

je-li $a = 1$ by bylo $y = 1^x \Rightarrow y = 1$ ..... konstantní funkce (grafem je přímka rovnoběžná s osou x a procházející bodem $[0;1]$)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vlastnosti exponenciálních funkcí:

$$0 < a < 1$$

- 1) $D(f) = R = (-\infty; \infty)$
- 2) $H(f) = R^+ = (0; \infty)$
- 3) Není sudá, ani lichá.
- 4) Je omezená zdola ($a^x > 0$).
- 5) Je **klesající** v D .
- 6) Je prostá.
- 7) Nemá maximum, ani minimum.
- 8) Je inverzní k příslušné funkci logaritmické se stejným základem.
- 9) Je spojitá v R .
- 10) $[0; 1] \in f$

$$a > 1$$

- 1) $D(f) = R = (-\infty; \infty)$
- 2) $H(f) = R^+ = (0; \infty)$
- 3) Není sudá, ani lichá.
- 4) Je omezená zdola ($a^x > 0$).
- 5) Je **rostoucí** v D .
- 6) Je prostá.
- 7) Nemá maximum, ani minimum.
- 8) Je inverzní k příslušné funkci logaritmické se stejným základem.
- 9) Je spojitá v R .
- 10) $[0; 1] \in f$

- Graf každé exponenciální funkce $y = a^x$ prochází bodem $[0; 1]$, protože $a^0 = 1$. Graf leží vždy nad osou x , protože $a > 0$ a $y = a^x > 0$.
- Osa x je **asymptotou** každé exponenciální funkce $y = a^x$.
- **Grafem exponenciální funkce je exponenciální křivka (exponenciála).**
- Exponenciální funkce o základu 10 se nazývá *dekadická exponenciální funkce*. Je-li základem tzv. Eulerovo číslo $e = 2,718281\dots$ nazývá se funkce $f: y = e^x$ *přirozená exponenciální funkce*.
- Exponenciální funkce se často vyskytuje i v praxi, např.: zákon radioaktivní přeměny $N = N_0 \cdot e^{-\lambda \cdot t}$, zákon absorpce záření $I = I_0 \cdot e^{-a \cdot x}$, řešení exponenciálních rovnic a nerovnic atd.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list 1

1) Sestrojte graf funkce $y = \left(\frac{2}{3}\right)^x$ a zapište její vlastnosti.

2) Sestrojte graf funkce $y = (\sqrt{3})^x$ a zapište její vlastnosti.

3) Sestrojte graf funkce $y = -\left(\frac{1}{3}\right)^x$ a zapište její vlastnosti.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list 2

4) Sestrojte graf funkce $y = 2^x - 1$ a zapište její vlastnosti.

5) Sestrojte graf funkce $y = 2^x + 3$ a zapište její vlastnosti.

6) Sestrojte graf funkce $y = |2^x + 3|$ a zapište její vlastnosti.

7) Sestrojte graf funkce $y = 2^{x+3}$ a zapište její vlastnosti.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list 3

8) Sestrojte graf funkce $y = 2^{x-1}$ a zapište její vlastnosti.

9) Rozhodněte, pro která $m \in \mathbb{R}$ je funkce $y = \left(\frac{2m-3}{m+1}\right)^x$ rostoucí.

10) Rozhodněte, pro která $p \in \mathbb{R}$ je funkce $y = \left(\frac{p-3}{2p+1}\right)^x$ klesající.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list 4

11) Na základě průběhů grafů exponenciálních funkcí rozhodněte o pravdivosti následujících tvrzení:

a) $0,4^{1,6} < 0,4^{1,8}$

b) $\left(\frac{6}{7}\right)^{2,5} < \left(\frac{6}{7}\right)^{2,4}$

c) $\left(\frac{4}{3}\right)^{1,4} < \left(\frac{4}{3}\right)^{1,3}$

d) $1,25^{1,5} < 1,25^{1,2}$

e) $\left(\frac{5}{8}\right)^{2,6} < \left(\frac{5}{8}\right)^{2,3}$

f) $\left(\frac{7}{6}\right)^{0,9} > \left(\frac{7}{6}\right)^{1,7}$

12) Který ze vztahů $0 < a < 1$ nebo $a > 1$ platí, je-li:

a) $a^{\frac{2}{5}} < a^{\frac{7}{3}}$

b) $a^{\frac{21}{6}} < a^{\frac{1}{6}}$

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list 5

13) Rozhodněte, jaký vztah platí mezi čísly p , q v těchto případech:

a) $\left(\frac{3}{7}\right)^p < \left(\frac{3}{7}\right)^q$

b) $\left(\frac{8}{5}\right)^p < \left(\frac{8}{5}\right)^q$

LOGARITMICKÁ FUNKCE

Logaritmická funkce o základu a je každá funkce daná předpisem:

$$f: y = \log_a x; \quad a > 0 \wedge a \neq 1$$

a ...základ logaritmické funkce

$$x \in \mathbb{R}^+ \Rightarrow D(f) = \mathbb{R}^+ = (0; \infty)$$

$$y \in \mathbb{R} \Rightarrow H(f) = \mathbb{R} = (-\infty; \infty)$$

$$f: y = a^x; \quad a > 0 \wedge a \neq 1$$

..... exponenciální funkce o základu a

$$a \in (0; 1)$$

f je prostá funkce

$$a = 1$$

x

$$a \in (1; \infty)$$

f je prostá funkce

$$f^{-1}: x = a^y \Leftrightarrow y = \log_a x$$

(čteme: y = **logaritmus x při základu a** ; $a > 0 \wedge a \neq 1$)

- **Logaritmická funkce o základu a ; $a > 0 \wedge a \neq 1$, je funkce inverzní k exponenciální funkci o stejném základě a a zapisuje se $y = \log_a x$**

- **Grafem logaritmické funkce je **logaritmická křivka**.**

- **Funkční hodnoty** logaritmické funkce se nazývají **logaritmy**. Podle definice platí:

$y = \log_a x \Leftrightarrow x = a^y$ pro každé $a > 0 \wedge a \neq 1$; $x \in (0; \infty)$, $y \in \mathbb{R}$. Nejčastěji se jedná o **dekadické logaritmy** ($a = 10$), které značíme $\log x$, popř. o **přirozené logaritmy** $\ln x$ se základem $a = e$. Obecný vztah mezi logaritmy o různých základech je

$$\log_a x = \frac{\log_z x}{\log_z a}; \quad z > 0 \wedge z \neq 1.$$

Např.: $\log_3 2 = \frac{\log_{10} 2}{\log_{10} 3} = 0,631$; $\log_9 6 = \frac{\log 6}{\log 9} = 0,816$

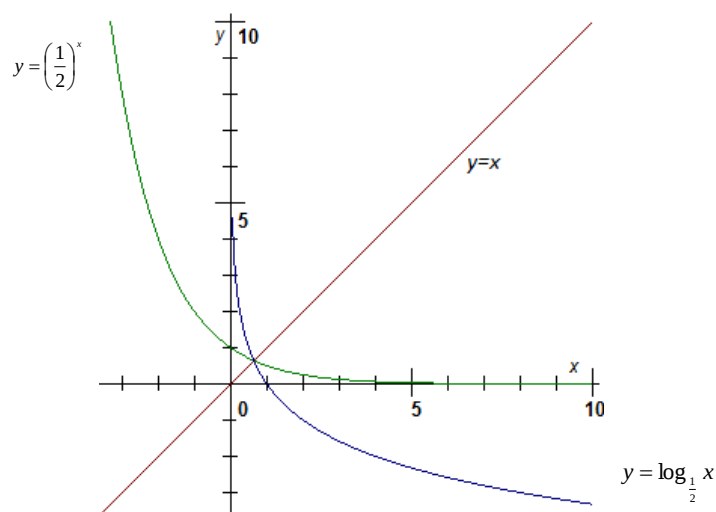
- **Graf logaritmické funkce je souměrně sdružený s grafem exponenciální funkce pro totéž a podle přímky o rovnici $y = x$ (osa I. a III. kvadrantu).**

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

$$0 < a < 1$$

např: $a = \frac{1}{2} \Rightarrow f: y = \left(\frac{1}{2}\right)^x \Rightarrow f^{-1}: y = \log_{\frac{1}{2}} x$

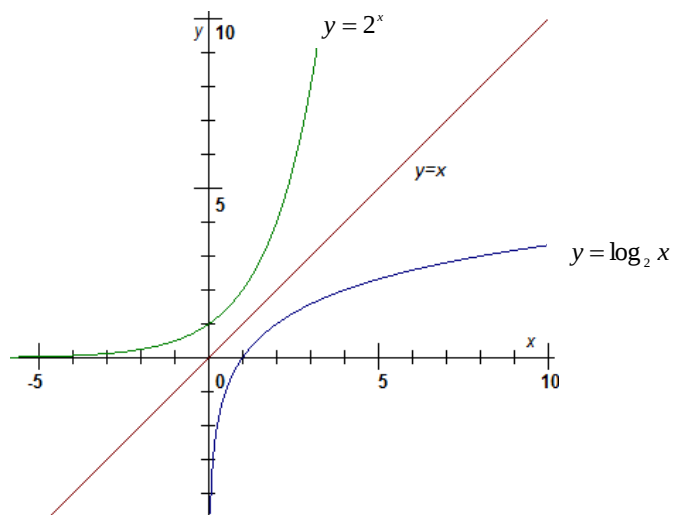
f	x	-3	-2	-1	0	1	2	3	y	f^{-1}
	y	8	4	2	1	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{8}$	x	

$$a > 1$$

např: $a = 2 \Rightarrow f: y = 2^x \Rightarrow f^{-1}: y = \log_2 x$

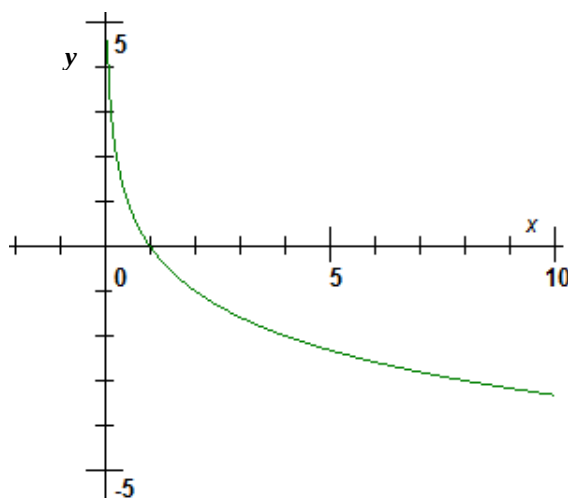
f	x	-3	-2	-1	0	1	2	3	y	f^{-1}
	y	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	1	2	4	8	x	

Shrnující tabulky:

$$y = \log_a x$$

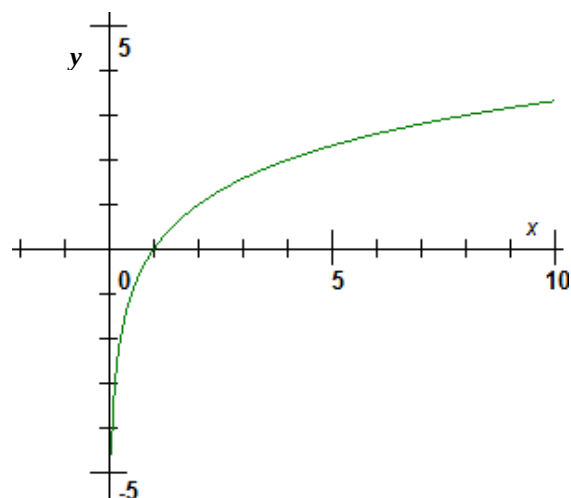
$$0 < a < 1$$

Vlastnosti:

- 1) $D(f) = \mathbb{R}^+ = (0; \infty)$
- 2) $H(f) = \mathbb{R}$
- 3) Není sudá, ani lichá.
- 4) Je neomezená v D .
- 5) Je **klesající** v D .
- 6) Je prostá.
- 7) Nemá maximum, ani minimum.
- 8) Je inverzní k příslušné funkci exponenciální se stejným základem.
- 9) Je spojitá v D .
- 10) $[1; 0] \in f$

$$a > 1$$

Vlastnosti:

- 1) $D(f) = \mathbb{R}^+ = (0; \infty)$
- 2) $H(f) = \mathbb{R}$
- 3) Není sudá, ani lichá.
- 4) Je neomezená v D .
- 5) Je **rostoucí** v D .
- 6) Je prostá.
- 7) Nemá maximum, ani minimum.
- 8) Je inverzní k příslušné funkci exponenciální se stejným základem.
- 9) Je spojitá v D .
- 10) $[1; 0] \in f$

S logaritmy se setkáváme při řešení logaritmických a exponenciálních rovnic a nerovnic i v technické praxi. (např.: $\lambda = \frac{\ln 2}{T}$; $pH = -\log[H_3O^+]$; $S = k \cdot \ln P$, ...)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list 6

1) Načrtněte grafy logaritmických funkcí a запиšte jejich vlastnosti:

a) $y = \log_4 x$

b) $y = \log_{\frac{1}{4}} x$

c) $y = \log x$

d) $y = -\log x$

e) $y = \log_2 x + 3$

f) $y = \log_2(x + 3)$

g) $y = \log_2(x + 3) - 2$

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list 7

2) Na základě průběhů grafů logaritmických funkcí rozhodněte o pravdivosti následujících tvrzení:

- a) $\log_2 5 > 0$
- b) $\log_5 0,7 \leq 0$
- c) $\log_3 6 > 0$
- d) $\log_{0,2} 8 > 0$
- e) $\log_2 0,5 < 0$
- f) $\log_{0,1} 1 = 0$
- g) $\log_4 11 < \log_4 15$
- h) $\log_3 5 < \log_3 8$
- i) $\log_{0,7} 5 \leq \log_{0,7} 4$
- j) $\log_{\frac{1}{2}} \frac{3}{4} > 0$
- k) $\log_{0,4} 1 = 0$
- l) $\log_6 8 > \log_6 12$
- m) $\log_{0,6} 8 \leq \log_{0,6} 4$
- n) $\log_{0,5} 7 \leq \log_{0,5} 8$

3) Rozhodněte, která z následujících čísel jsou záporná, kladná, rovna nule. (Využijte průběhu logaritmické funkce.)

- a) $\log_5 0,5$
- b) $\log_{0,5} 0,5$
- c) $\log_{0,5} 5$
- d) $\log_5 5$
- e) $\log_{0,5} 6$
- f) $-\log_{14} 11$
- g) $\log_7 8$

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list 8

4) Určete všechna taková $x \in R$, pro která platí. (Využijte průběhu logaritmické funkce.)

a) $\log_{0,2} x = 0$

b) $\log_3 x < 0$

c) $\log_3 x \geq 0$

d) $\log_{\frac{1}{2}} x = 0$

e) $\log_5 x > 0$

f) $\log_4 x \geq 0$

g) $\log_8 x < 0$

h) $\log_2 x < \log_2 4$

i) $\log_{0,6} 5 \leq \log_{0,6} x$

j) $\log_3 x < \log_3 9$

k) $\log_{0,4} 6 \geq \log_{0,4} x$

l) $\log_x 3 < \log_x 11$

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list 9

5) Určete definiční obor funkce; $z > 0$; $z \neq 1$.

a) $f_1: y = \log_z(x + 5)$

b) $f_2: y = \log_z(-x)$

c) $f_3: y = \log_z \sqrt{x + 2}$

d) $f_4: y = \log_z \frac{x - 3}{x + 2}$

e) $f_5: y = \log_z(x - 4)(x - 1)$

f) $f_6: y = \frac{x}{\log(x - 2)}$

g) $f_7: y = \frac{\log_3(2x - 3)}{x - 5}$

h) $f_8: y = \log \frac{3x - 1}{1 - x}$

i) $f_9: y = \frac{x}{\log(x - 5) - 1}$

j) $f_{10}: y = \log_z(2x^2 + 4x - 6)$

k) $f_{11}: y = \log_z(x^2 - 10) + \sqrt{x^2 - 5x}$

l) $f_{12}: y = \frac{1}{\ln(1 - x)} + \sqrt{x + 2}$

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list 10

6) Pro které reálné hodnoty parametru p je funkce $f: y = \log_{\frac{p+1}{p}} x$

- a) klesající,
- b) rostoucí.

Použitá literatura:

Výukové materiály a úlohy a cvičení jsou autorsky vytvořeny pro učební materiál.

O. Odvárko, J. Řepová: Matematika pro střední odborné školy a studijní obory středních odborných učilišť
3. část, Prometheus 2006

O. Odvárko: Matematika pro gymnázia – Funkce, Prometheus 2005

I. Dušek: Řešené maturitní úlohy z matematiky, SPN 1988

M. Hudcová, I. Kubičková: Sběrka úloh z matematiky pro SOŠ, SOU a nástavbové studium, Prometheus
2004